

Velké a malé příběhy moderních dějin

Identifikace pamětníka: nepřeje si být jmenován. V roce 1989 byl studentem postgraduálního studia (aspirant) a bylo mu 26 let. Pochází z Bohumína, studoval v Praze.

Jaký byl vztah vaší rodiny k režimu? V jakém postoji vůči režimu jsi vyrůstal?

Jednoznačně odmítavém. Na tuto otázku by sis byla schopna odpovědět sama z mých předchozích vyprávění.

To každopádně. Z jakých to ale bylo důvodů? Bylo to způsobené nějakým přímým kontaktem s režimem?

Přímým kontaktem těžko. Nikdo z mé rodiny nebyl vězněn, ale nikdo z mé rodiny, aspoň široké daleké, neměl tento režim rád a nikdo nebyl členem komunistické strany. Ale... Např. nevlastní sestra mojí mámy, paní Holušová, byla majitelkou jednoho z největších gruntů v dnešní Ostravě-Porubě. Na jejích pozemcích, které jí komunisti sebrali, dneska stojí sídliště (obvod sedm a obvod osm) v Porubě. Myslím, že k tomu nemusím nic dalšího dodávat.

V sedmdesátých osmdesátých letech jste věřili, že se může režim nějak změnit, nebo jste spíš doufali, že padne?

V sedmdesátých letech, pokud jde o mé rodiče nebo nejbližší příbuzné, tak ti už nevěřili v principu v nic. Ti už prostě jenom žili, bylo jim to jedno a byli akorát našťvaní.

Jako většina lidí.

Jako většina lidí. V osmdesátých letech jsem doma příliš nebyl. Byl jsem v Praze.

Ještě se vraťme zpátky. V sedmdesátých letech, když jsi byl na střední škole, zajímal ses nějak o politiku?

Ne. V principu to šlo mimo nás.

A teď k tomu tvému pobytu v Praze. Angažoval ses nějak ještě před rokem 1989, tou dobou, co jsi přišel na vysokou školu?

Spíše ne... Přežíval jsem v něčem, co se nazývalo SSM, kde se nevyvíjela žádná aktivita, ale člověk byl členem. Jako mnoho jiných.

Co přesně to obnášelo?

Byla to organizace, která sdružovala mládež, která by teoreticky měla podporovat komunisty. Což především v osmdesátých letech v žádném případě neplatilo. Mnoho jiného neexistovalo. Nebyl jsem členem žádných ilegálních struktur. Pokud jde o činnost v osmdesátém devátém, na jaře 1989 a na podzim 1989 jsme organizovali promítání pro vysokoškoláky v klubu vědecko-technické společnosti na Novotného lávce. Šlo o promítání méně běžných filmů, vlastně nelze říci zakázaných.

Jako například?

Například kompletní série Formana, Jesus Christ Superstar...

A bylo vám to tolerováno?

Bylo nám to tolerováno. Nikdo nám to nezakázal. Přičemž to bylo promítáno na videu a účast byla taková, že si lidé neměli kam sednout, tedy několik stovek. V sále, do kterého se vešlo možná několik desítek lidí.

A ty jsi byl přímo organizátor?

Byl jsem jeden z těch dvou tří, kteří to organizovali. Dělalí jsme to každých čtrnáct dní, v principu to nikomu nevadilo. Bylo to jaro a podzim 1989.

Zajímal ses o vývoj v ostatních zemích východního bloku?

(smích) Nešlo se nezajímat. Už jenom proto, že jsem každý večer měl naladěný Hlas Ameriky.

Jak probíhaly přímo listopadové dny z tvého pohledu?

Vzhledem k tomu, že jsem jako doktorand neboli aspirant, jak se to nazývalo v té době, dělal na Albertově, nešlo se nejtít podívat, jak to na Albertově bude vypadat.

Ale nebylo to tak, že jsi šel jen náhodou kolem...

Ne, nešel jsem tam náhodou. Šel jsem tam proto, že to byla první relativně povolená demonstrace, když nepočítám Škroupovo náměstí o pár měsíců dříve. Když nepočítám Palachův týden, kdy jsem byl párkrát osprchován a podobně. Tak tohle byla první povolená demonstrace, kde to vypadalo, že se možná aspoň něco řekne. Mohlo to být zajímavé. Netušil jsem, že to nakonec skončí někde na Národní.

A v tu chvíli jsi věřil, že se něco může změnit?

Nemůžu říci, že bych věřil, že se to nějak změní. Prostě byla šance vyjádřit odpor vůči režimu, nic víc.

Byl pro tebe někdo během listopadových dnů symbolem změn?

Během listopadových dnů bylo symbolů víc. Přesněji, v pátek 17. listopadu nebyl symbolem změn nikdo. Nebyl nikdo, kdo by to měl vést. V pondělí dvacátého, kdy ještě nebyla žádná demonstrace na Václaváku, se pouze sešlo větší množství lidí, pod koněm, bez jakékoli organizace. V úterý už bylo organizováno něco z balkonu Melantrichu a symboly se postupně vynořovaly. Havel k nim určitě patřil.

Kdy myslíš, že nastal zlom? Kdy začalo být jasné, že už to režim neustojí?

Prvních sto tisíc na Václaváku. Úterní demonstrace na Václaváku.

A to už jsi tomu věřil?

Poměrně špatně se likviduje plný Václavák lidí. To už by bylo trošku vidět. S tím že, berlínská zeď už byla v té době zrušená, v Polsku už to měli za sebou rok, v Maďarsku v principu taky. Takže bylo jasné, že to, co je tady, prostě nemůže dlouho vydržet. Od okamžiku, kdy bylo na Václaváku nějakých pár set tisíc lidí, bylo jasné, že už se mnoho nestane. O den později, ve středu ráno, byly do Prahy přivezeny Lidové milice, které měly pomoci potlačit demonstrace. Ale Lidové milice vesele nakupovaly, protože se konečně dostaly do velkého města.

Byla důležitá role různých medií? Televize, rozhlasu...

Televize poprvé přenášela záběry z Václavského náměstí, myslím že ve čtvrtek. To znamená šest dní po pátku 17. listopadu. Nejsem si tím jist, přesný čas nevím, možná to bylo o den dřív. Každopádně do té doby, pokud se cokoli dělo, tak do toho média (oficiální) v žádném případě nemohla zasahovat. Neoficiální média typu Hlasu Ameriky, Svobodné Evropy, BBC a podobně do toho zasahovala docela výrazně, protože samozřejmě informovala obratem. Pomalu v přímém přenosu.

Vrátil ses někdy během listopadových událostí do Bohumína a šířil tam osvětu?

Ano, byl jsem tam v pátek. Do Bohumína jsem přijel s patřičnou zásobou letáků v pátek rychlíkem, který do Bohumína dojel v půl páté ráno. Než jsem došel domů, tak jsem všechno vylepil. Poté jsem se dobře bavil, když jsem viděl policisty, jak žiletkami strhávají patřičně vylepené A4 na výlohách. Za týden už měl člověk dobře nacvičenou techniku, aby to prostě nešlo sundat.

Vědělo se v malém městě, co se děje v Praze, už týden potom?

Minimálně. V Bohumíně jsem měl pocit (nepočítám svoji rodinu, s tou jsem si telefonoval), že vědí, že se v Praze něco děje, ale příliš netušili co.

A zaujímali k tomu nějaký postoj?

To jsem neměl šanci za cca půl dne, co jsem byl v Bohumíně, zjistit. Protože odpoledne jsem jel zpátky, abych byl nejpozději o půlnoci zase v Praze. Nejsem schopen říci, jaký k tomu měli tenkrát postoj.

Co přesně se dělo v Praze, když ses vrátil? Třeba týden po 17. listopadu.

V sobotu 18. listopadu jsem měl lístky na Res Publica II, což bylo společné představení HaDivadla a Divadla na provázku z Brna v klubu Na Chmelnici. Bylo to pásmo, které začali poprvé uvádět někdy před 28. říjnem 1989, a bylo to první nebo druhé představení, které měli v Praze. To pásmo bylo k založení republiky v roce 1918, proto název Res Publica. A po představení, což bylo cca v jedenáct hodin, nám řekli, že se v pražských divadlech, myslím, že konkrétně v Realistickém divadle, dohodli, že začnou stávkovat. Oni sami to ještě ten večer nevěděli, také se to dozvěděli až v průběhu představení. A rozdali nám první letáky, které se v té době objevily. Bylo nás tam z koleje několik a já jsem byl jediný, kdo měl klíč od školy a především klíč ke xeroxu, lépe řečeno k něčemu, kde šlo tisknout a kopírovat (aspoň trošku). Přímo z divadla jsme vyrazili do školy, odkud jsme odcházeli cca ve dvě ve tři v noci s nákladem letáků, se kterým jsme zamířili, protože jsme bydleli na koleji Budeč (blízko Pavláku), na Hlavní nádraží a oblepili jsme Hlavní nádraží těmito letáky. Když jsem se v neděli šel na Hlavní nádraží podívat, dobře jsem se bavil, když cca 10 policistů seškrabávalo různé letáky ze zdí, výkladů a podobně, které jsme tam před čtyřmi pěti hodinami vylepili. A poté už to mělo standardní průběh, jak tvrdí historie. Pokud jde o stávky na vysokých školách.

Jak vnímáš transformační proces? Proběhlo to podle tvých představ?

Podle mých představ to určitě neproběhlo. Všichni odmítli zaříznout komunisty, což bych samozřejmě udělal. Prostě zakázat komunisty jako takové, aby přestali existovat. Obratem, okamžitě.

To je jediná výtka?

Od toho se odvíjí všechno ostatní. Protože kvůli tomu spousta věcí nedopadla tak, jak by dopadnout měla. Od toho se odvíjí celá filozofie všeho ostatního. Prostě odstavit je od zdroje peněz, odstavit je od moci. Spousta komunistů se dostala jen díky tomu, že měli informace, snadno k penězům a bohužel dodnes za to pykáme.

Naplnila se tedy aspoň do jisté míry tvoje očekávání z roku 89?

Očekávání... Řekl bych to jinak. Změna byla nutná, ta nastala. Ale čekal jsem, že v této chvíli, dvacet let poté, budeme někde trochu jinde.

Analýza rozhovoru

Nejsem si úplně jistá, čím přesně pro mě bylo vyrobení rozhovoru tohoto typu přínosné. Především jsem se opět přesvědčila o své naprosté neschopnosti připravit nosné otázky a poté vést smysluplný rozhovor. Obzvláště když můj otec nepatří zrovna k nejsdílnějším, ocitla jsem se před docela těžkým úkolem a nijak neskrývám, že mám z výsledku poněkud rozpačitý pocit. Jsem přesvědčená o tom, že udělala-li bych si na rozhovor více času a pokusila se nad tématem opravdu zamyslet, mohla bych vyprodukovat o hodně lepší kousek. Avšak musím se spokojit s tím, co mám, i když nejsem docela spokojená.

Měla-li bych se zamyslet, zdali jsem se z rozhovoru dozvěděla něco nového, dospěla bych nejspíš k názoru, že nic moc. O činnosti svého otce během roku 1989 i o jeho postoji k režimu jsem povětšinou věděla už z předchozích vyprávění. Nicméně mi zas a znovu připadá neuvěřitelné, že právě můj otec byl učebnicovým příkladem nespokojeného bojujícího studenta. Netušila jsem například, že krom vylepování letáků v Bohumíně pořádal i projekce „zakázaných“ filmů. Možná že mi ještě mnohé z jeho aktivit zůstávají skryty a hned tak se jich, z výše uvedených důvodů, nedopátrám...

Obecně mi takovéto projekty přijdou jako jedna z nejlepších cest, jak se o dané době poučit. Ovšem je nutné mít o danou dobu zájem a připravit vhodné otázky, ideálně mít k dispozici pamětníka, který toho hodně zažil a rád se o své zkušenosti podělí. Postrádá-li ale člověk některé z těchto položek, výrazně mu to znepríjemňuje práci. Osobně jsem měla nejspíš největší problém s výběrem času konání rozhovoru. Dělal jsem to v zásadě z povinnosti, kdy jsem neměla ani trochu náladu o věci jakkoli přemýšlet, a od začátku jsem byla přesvědčená, že z mého snažení nemůže vzejít nic dobrého. Podle toho i rozhovor ve výsledku vypadá... Jediné, v co mohu doufat, je, že někdo, kdo neslychá obdobné historiky od raného mládí, najde snad v tomto rozhovoru pár zajímavých informací.